

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KRONOLOJİ BECERİLERİNİN SAPTANMASINA
YÖNELİK BİR ÇALIŞMA¹

A STUDY on DETERMINATION of CHRONOLOGY SKILLS of SECONDARY SCHOOL
STUDENTS

Tekin ÇELİKKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: tcelikkaya@gmail.com
orcid.org/0000-0001-5684-6492

Mutlu KÜRÜMLÜOĞLU

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: dmnmutlu@gmail.com
orcid.org/0000-0003-4189-2239

Article Info

Article Type	Research & Theoretical
Received	08.01.2019
Accepted	24.04.2019
DOI	
Corresponding Author	Tekin ÇELİKKAYA
Cite	Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin kronoloji becerilerinin saptanmasına yönelik bir çalışma. <i>Turkish History Education Journal</i> , 8(1), ss. 150-173.

¹ Bu çalışma June 27 – 29, 2018 tarihinde Belek, ANTALYA’da düzenlenen 3rd Eurasian Conference on Language and Social Sciences (ECLSS 2018) sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

Öz: İlk çocukluk döneminden itibaren bireyler zaman ve kronolojiye ilişkin kavramlarla karşılaşır. Özellikle saat ve takvime ilişkin büyükler tarafından söylenen sözler çocuklarda zaman ve kronoloji kavramlarının öğrenilmeye başlanmasında büyük rol oynar. Zaman kavramının kazanılmasıyla ilgili bu süreç, ilköğretimde Hayat Bilgisi dersi ile başlayıp ilköğretim 4.-7.sınıflarda Sosyal Bilgiler ve 8.sınıfta ise T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde devam etmektedir. Zaman ve kronoloji ile ilgili temel kavramlar, öğrencilerde geçmiş zaman bilincinin oluşması ve ilköğretim tarih konularının öğrenilmesinde önemlidir. Bu kavramların eksik öğrenilmesi veya öğrenilmemesi öğrencilerde sağlıklı bir tarih bilincinin oluşumunu engellemektedir. Araştırma, ortaokul 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularını algılayabilmesi için gerekli olan zaman ve kronoloji ile ilgili bazı temel kavramları anlama düzeylerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nicel araştırma yönteminin kullanıldığı tarama modeli benimsenmiştir. Çalışmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde Sivas ili dâhilindeki ortaokullarda öğrenim gören 7.ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen başarı testi 5 alt başlık ve 28 sorudan oluşmaktadır. Sonuç olarak, tarihsel zaman kavramı soyut olduğu için kavramın öğretilmesi için gerekli donanımın, öğreticinin, öğretim programının, yöntem – tekniğin ve ders kitabının yetersizliği gibi etkenler çocukların kronoloji bilgisi ve becerisinin yetersiz olmasında etkili olmuş olabilir.

Anahtar Kelimeler: Anlama Düzeyleri, Sosyal Bilgiler, Zaman ve Kronoloji Kavramları, Ortaokul

Abstract: The individuals face concepts related to time and chronology from the first childhood on. In particular, the words spoken by elders about the time and the calendar play an important role in the learning of the concepts of time and chronology in children. The concept of time is given by the Life Science and Social Studies in primary school, Social Studies and the Republic of Turkey Revolution History and Kemalism in secondary school. The basic concepts related to time and chronology are important for the information of past-time consciousness in students and learning of primary history topics. Missing or not learning these concepts prevents the information of a healthy history consciousness in students. The research was conducted to measure the level of understanding of some basic concepts related to time and chronology in 7th and 8th grade students to be able to perceive history topics in social studies courses. In this study, a survey model that used in quantitative research method was used. The universe of the study consists of 7th and 8th grade students attending secondary schools in Sivas during the 2017-2018 academic year. The sample consists of 7th and 8th grade students from 8 secondary schools selected from the city center of Sivas. The scale developed by the researchers consists of 5 sub-titles 28 questions. As a result, because the concept of historical time is abstract, factors such as lack of equipment, tutorial, curriculum, method technique and course book for teaching the concept may be effective in the inadequacy of chronology knowledge and skills of children.

Keywords: Understanding Level, Social Studies, Time and Chronology Concepts, Secondary School

Extended Summary

Purpose

The individuals face concepts related to time and chronology from the first childhood on. In particular, the words spoken by elders about the time and the calendar play an important role in the learning of the concepts of time and chronology in children. However, this is not as easy as a learning activity and requires a certain process (Dilek, 2001). Classroom, social and history teachers, especially in kindergarten teachers have important effective in gaining the skill of time and chronology to the students from an early age (Sağlam, Tinmaz and Hayal, 2015: 51).

The concept of time is given by the Life Science and Social Studies in primary school, Social Studies and the Republic of Turkey Revolution History and Kemalism in secondary school. The basic concepts related to time and chronology are important for the formation of past-time consciousness in students and learning of primary history topics. Missing or not learning these concepts prevents the formation of a healthy history consciousness in students. The research was conducted to measure the level of understanding of some basic concepts related to time and chronology in 7th and 8th grade students to be able to perceive history topics in social studies courses.

Sub-Objectives

In addition to the above mentioned purpose, in this study, the following sub-objectives are sought:

- What is the level of 7th and 8th grade students' chronology knowledge? [time terms (age, century, millennium, generation, etc.)]
- What is the level of 7th and 8th grade students' rank information of the time expressions? (shortly after, a while, long ago, etc.)
- What is the level of 7th and 8th grade students' chronology skills? (translate a given date (year) or century to another (dating),
- What is the level of 7th and 8th grade students' placement, ranking, positioning situations of a given date on a timeline?

Method

In this study, a survey model that used in quantitative research method was used. The universe of the study consists of 7th and 8th grade students attending secondary schools in Sivas during the 2017-2018 academic year. The sample consists of 7th and 8th grade students from 8 secondary schools selected from the city center of Sivas. The scale developed by the researchers consists of 5 sub-titles 28 questions.

Results and Discussion

In this study, the chronological knowledge (time terms, time expressions, sequence information) and chronology skills of children (placement, sorting, positioning, dating, spacing, concurrency) were tried to be measured. Chronology is about when and how events occur. It is impossible for students to examine the relationships between events without chronology skills or to explain the causal relationships in history.

In terms of historical time terms and expressions, more than half of the students defined correctly the concepts of centuries and century. They do not have enough information about the concepts of millennia, age and milat and they have misconceptions about these concepts. In the study by Safran and Şimşek (2006), the majority of students defined correctly the concepts of century and century. The students are very inadequate in identifying the events occurring at the same time among them. Especially, very few students answered correctly, even the events occurring at the same time. This may be due to the students' inability to fully understand the words and have not enough knowledge about the subject. For this purpose, this topic can be given more in the related books and the students can have more applications related to these issues.

The students gave at least the truth for the question of the beginning of history and the least wrong and unanswered for the question of the century we were in. In the study conducted by Safran and Şimşek (2006), when the history started, the majority of the students answered the same in a similar way to the study, while the least answer was answered correctly. In a recent study with a study conducted 12 years ago, responding in a similar way to the same question can be regarded as an indicator of the inadequacy in the education of history subjects. In the study conducted by Pala and Şimşek (2016), the level of knowing the

history of the recent historical events (The first World War, the Armistice of Mudros, as well as the Treaty of Service) was determined to be higher than the others.

Perhaps one of the most important competences in the development of the concept of historical time in children can make transactions on a historical strip taking care of the concepts before Christ and After Christ. The majority of the students gave the wrong answer and left it blank in the question of before Christ and After Christ. This situation reveals the students' inadequacy. In the study conducted by Safran and Şimşek (2006), Three-quarters of the students' were not able to express correctness the question of before Christ and After Christ.

In the study conducted by Pala and Şimşek (2006), the students' knowledge of ancient history is determined to be low level. The reason for this is the insufficient knowledge of the teachers about the ancient history and the fact that the ancient history cannot be related to the recent history.

Conclusion

As a result, because the concept of historical time is abstract, factors such as lack of equipment, tutorial, curriculum, method technique and course book for teaching the concept may be effective in the inadequacy of chronology knowledge and skills of children.

Giriş

Zaman kavramı bir işin, bir eylemin içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit olarak tanımlanırken (Türk Dil Kurumu [TDK], 2018) zaman bilimi denen kronoloji ise geçmişe yönelik olarak olayları bir sıra halinde sunmasından dolayı, geçmişe yönelik değişim, sebep-sonuç ilişkilerini anlamayı gerekli kılmaktadır (Demircioğlu ve Akengin, 2012: 192). İlk çocukluk döneminden itibaren bireyler zaman ve kronolojiye ilişkin kavramlarla karşılaşır. Özellikle saat ve takvime ilişkin büyükler tarafından söylenen sözler çocuklarda zaman ve kronoloji kavramlarının öğrenilmeye başlanmasında büyük rol oynar. Ancak bu sanıldığı kadar kolay bir öğrenme etkinliği olmayıp belli bir süreç gerektirmektedir (Dilek, 2001).

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki bireylerin zaman kavramı kazanması sanıldığından çok daha yavaş ve uzun bir süreçte gerçekleşmektedir (Safran ve Şimşek, 2006; Safran ve Şimşek, 2009). Çünkü bu durum sadece yaşa bağlı olarak değişen zihinsel gelişime değil aynı zamanda çocuğun süreç içinde çevresiyle konu bağlamında etkileşimine, konuya yönelik maruz kaldığı öğrenmenin yoğunluğuna, süreç içinde edindiği birikime göre değişmektedir (Hodkinson, 2003. Akt. Pala ve Şimşek, 2016: 137). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin bilinçli bir şekilde erken yaşlardan itibaren öğrencilere kazandırılmasında başta anaokulu olmak üzere, sınıf, sosyal ve tarih öğretmenlerinin önemli etkileri olmaktadır (Sağlam, Tınmaz ve Hayal, 2015: 51). Thornton ve Vukulich (1988) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre çocuklardazaman ve kronolojiye ilişkin kavramların algılanmasının gelişimi (Tablo 1) şöyle tarif edilebilir (Akt. Turner, 2004: 149):

Tablo 1

Çocuklarda Zaman ve Kronolojiye İlişkin Kavramların Algılanma Aşamaları

Yaş Aralığı	Gösterilen Davranış
3-5	Öğrenciler bu düzeyde günlük olayları ve aile büyüklerini yaşlarına göre sıralayabilirler.
6-8	Öğrenciler bu düzeyde geçmişi açıklamak için tarihleri kullanabilirler ve önemli olaylarla günleri eşleştirebilirler.
9-11	Öğrenciler bu düzeyde kişiler ve olaylarla belli zaman dilimlerini (sömürgecilik dönemi gibi) eşleştirebilirler.
12-14	Öğrenciler bu düzeyde zaman sınıflamalarını kolaylıkla yapabilirler.

Tablo 1' den anlaşılacağı gibi çocukların (14 yaşına kadar) zaman ve kronolojiye ilişkin kavramları tam olarak algılayabilmesi için yaklaşık 11 yıllık bir zaman dilimine ihtiyaç vardır.

Zaman kavramının kazanılmasıyla ilgili bu süreç, ilkokulda Hayat Bilgisi dersi ile başlayıp ilköğretim 4.-7. sınıflarda Sosyal Bilgiler ve 8. sınıfta ise T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde devam etmektedir.

İlkokul Hayat Bilgisi Dersi (1-3. Sınıflar) Öğretim Programında zaman ve kronoloji genel amaçlarda “Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.” şeklinde ifade edilmiş, beceriler bölümünde “Zaman Yönetimi” başlığı altında ele alınmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017a: 5-7).

2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ortak becerileri arasında “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisi yer almaktadır. Bu becerinin göstergeleri olarak ise

öğrencilerin; takvim bilgisi edinmeleri, zamanları ayırt etmeleri (geçmiş-şimdiki-gelecek zaman), zaman ifadelerini doğru kullanmaları, kronolojik sıralama yapmaları, zaman şeridindeki veriyi yorumlamaları ve zaman şeridi oluşturmaları ölçütleri belirlenmiştir (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2004; TTKB, 2005; MEB, 2017b: 9).

Ortaokul 8. sınıfta okutulan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde de sosyal bilgilere benzer şekilde zaman ve kronoloji “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisi olarak adlandırılmıştır. Bu beceriye bağlı olarak öğrencilerin kronoloji becerisi olmadan olaylar arasındaki ilişkileri incelemesi veya tarihteki sebep-sonuç ilişkilerini açıklaması düşünülemez. Bu becerinin kazandırılmasının ön şartı gün, ay, yıl, dönem, çağ, yüzyıl vs. zaman kavramları ile takvim çeşitleri ve bunlara ait temel kavramların (MÖ, MS, yüzyıl vb.) karşılaştırmalı olarak öğretilmesini içermektedir (MEB, 2017c: 6).

Zaman ve kronoloji ile ilgili temel kavramlar, öğrencilerde geçmiş zaman bilincinin oluşması ve ilköğretim tarih konularının öğrenilmesinde önemlidir. Bu kavramların eksik öğrenilmesi veya öğrenilmemesi, öğrencilerde sağlıklı bir tarih bilincinin oluşumunu engellemektedir. Başka bir deyişle, geçmişteki olayların zaman ve tarih belirtilmeden açıklanması, bu olayları anlamsız kılmakta ve tarihi birbirinden kopuk olaylar yığını haline getirmektedir. Bu bağlamda geçmiş ve geçmişin bilimsel bir anlayışla incelenmesi olarak tanımlanan tarihin, ilköğretim düzeyinde sağlıklı bir biçimde öğrenilmesi, zaman ve kronoloji ile ilgili kavramların doğru ve tam bilinmesini zorunlu kılmaktadır. İlköğretim ikinci kademesine gelen öğrenciler, milattan önceki ve sonraki kronolojik tarihlendirmeyi yapabilmenin yanında, yüzyıl, asır, takvim, milat, zaman ve kronoloji gibi kavramlar hakkındada bilgi sahibi olmalıdırlar. Başka bir deyişle öğrenciler, geçmişten günümüze nasıl tarihlendirmenin yapıldığı ve olayların sıralandığını bilerek, geçmiş hakkında bir çatı oluşturmalıdır (Haydn, Arthur and Hunt, 1997; Akt. Demircioğlu, 2005: 156).

Zamanı anlamak, tarih çalışmalarının temelini teşkil eder. Çünkü tarih, geçmişte meydana gelen olayları sırasıyla ele almak zorundadır. Öğrencilerin şimdiki anlaması geçmişiyi iyi kavramakla mümkündür (Şimşek, 2006). Böylelikle kişi öğrendiği olayın zamanını dikkate alarak, olayın meydana geldiği zamanın şartlarına göre sağlıklı bir yoruma ulaşabilir. Bunun için öğrencilerde, geçmişten bugüne yaşanan olayları kronolojik olarak düşünebilme becerisinin kazandırılması amaçlanır (Pala ve Şimşek, 2016: 137).

Şekil 1. Tarihi Oluşturan Unsurlardan “Tarihsel Zaman”

Tarihi oluşturan unsurlardan biri de “tarihsel zaman” olarak ortaya çıkmaktadır (Şekil 1). Buna göre tarihsel zamanın; kronoloji bilgisi, kronoloji becerileri ve değişim ve süreklilik algısı olmak üzere üç ayağının olduğu söylenebilir. Bunlardan, kronoloji bilgisi ayağını; tarihsel zaman terimleri (çağ, yüzyıl vs.), tarihsel zaman ifadeleri, milat kavramı ve sıralama bilgisi oluşturmaktadır. Değişim ve süreklilik algısını; değişim ve süreklilik kavramlarını çeşitli örneklerle açıklayabilme ile değişim ve sürekliliğin farkında olarak geçmişten bugüne zihinsel bir sıralama yapma belirlemektedir. Kronoloji becerileri ise; örnek bir olayı zaman düzleminde tarihinden hareketle *yerleştirme*, örnek iki olayı zaman düzleminde yine tarihinden hareketle öncelik-sonralık durumuna göre *sıralama*, örnek pek birçok olayı yine tarihlerinden hareketle belirli dönem ya da tarihler arasında zamansal açıdan düzlemde *konumlandırma*, örnek bir olayın hangi yüzyıla ait olduğunu tarihinden hareketle tespit etme ya da herhangi bir yüzyıla ait örnek bir tarih belirleme (*tarihlendirme*), örnek birçok olayın arasında hangisinin zamansal olarak daha uzak/yakın olduğunu *mesafelendirme* ve örnek olaylar arasından aynı zamanda meydana gelmiş olanları (*eşzamanlılık*) belirleme şeklinde tanımlanmıştır (Safran ve Şimşek, 2006: 91).

Şimşek (2006) tarafından “tarihin omurgası” şeklinde nitelendirilen kronoloji bilgisi, tarihsel olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmasına ve tarihsel olayların bütünlük içinde öğrenilmesine imkân tanımaktadır. Ancak kronoloji becerisi edinmenin çeşitli aşamaları olduğunu belirten Dawson (2007) bu basamakları şu şekilde açıklamaktadır: 14 yaşına kadar öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanları açısından tanımsal kronolojik kavramlara (önce, sonra, on yıl, yüzyıl gibi), teknik kavramlara (milattan önce, milattan sonra, 1453'ün 15. yüzyıl olduğunu bilme gibi), kavramsal ifadelerle (değişim, süreklilik, dönem, kronoloji, anakronizm gibi) sahip olması gerekmektedir. Ayrıca bir zincirin halkaları gibi birbirine neden-sonuç ilişkisi ile bağlı olan tarihsel olaylar arasındaki bu ilişkilerin kurulmasında da kronolojik düşünmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tarih programlarının önemli öğelerinden biri de, tarihsel düşünme becerilerinin ilki olarak gösterilen kronolojidir. Tarihi olayların öğretilmesinde ve ilişkilendirilmesinde zaman ve kronolojik düşünme önem taşımaktadır. Sosyal bilgilerin tarih konularının etkili bir şekilde öğretilmesi için, öğrencilerin zaman ve kronoloji anlayışını kazanmış olmaları gerekmektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2012: 192).

Araştırma, ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularını algılayabilmesi için gerekli olan zaman ve kronoloji ile ilgili bazı temel kavramları anlama düzeylerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yukarıda belirtilen amacı yanısıra bu çalışmada aşağıda belirtilen altamaçlar cevap aranmaktadır:

7. ve 8.sınıf öğrencilerinin;

- Kronoloji bilgisi ne düzeydedir? [zaman terimleri(çağ, yüzyıl, asır, binyıl, kuşak vb.)]
- Zaman ifadelerini sıralama bilgisi ne düzeydedir? (kısa bir süre sonra, bir süre daha, uzun zaman önce vb.)
- Kronoloji becerileri ne düzeydedir? (verilen bir tarih(yıl) ya da yüzyılı bir diğerine çevirebilme(tarihlendirme),
- Verilen tarihi bir zaman şeridi üzerinde yerleştirme, sıralama, konumlandırma durumları ne düzeydedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları zaman ve kronoloji becerilerinin belirlenmesinin amaçlandığı, bu çalışmada nicel araştırma yönteminin kullanıldığı tarama modeli (survey) kullanılmıştır. Tarama modeli, araştırmanın konusunun geçmişte ya da halen var olan durumla ilgili hipotezleri test etmek ya da soruları cevaplamak için veri toplamayı ya da betimlemeyi sağlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2000:80).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde Sivas il merkezi, ilçe ve köy okullarından uygun örnekleme yoluyla seçilen 8 ortaokulda öğrenim gören 7ve 8.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu okulların 3'ü şehir merkezi, 3'ü ilçe merkez, 2'si ise köydeki öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmaya 99'u (%52,66) 7.sınıf, 89'u (%47,34) 8. sınıf olmak üzere toplamda 188 öğrenci katılmıştır (Tablo 1). Çalışmada kullanılan başarı testindeki sorular 4.-7.sınıf sosyal bilgiler ve 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinden seçildiği için sadece 7. ve 8.sınıf öğrencileri dâhil edilmiştir.

Tablo 2

Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayılarına İlişkin Bulgular

Yer	7.sınıf		8.sınıf	
	n	%	n	%
il	30	15,96	25	13,30
ilçe	25	13,30	20	10,64
Köy	44	23,40	44	23,40
Toplam	99	52,66	89	47,34

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın ilk aşamasında konu ile ilgili literatür taraması yapılarak alanda yapılan çalışmalar (Demircioğlu, 2005; Şimşek, 2006) incelenmiş ardından 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi kitaplarından zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin geçtiği öğrenme alanları içindeki konulardan kavramlar ve tarihi olaylar tespit edilerek 7.ve 8. sınıflara uygulanmak üzere 5 alt başlık 28 sorudan oluşan başarı testi

geliştirilmiştir. Bu başarı testi ile çocukların kronoloji bilgisi (zaman terimleri, zaman ifadeleri, sıralama bilgisi) ve kronoloji becerileri (yerleştirme, sıralama, konumlandırma, tarihlendirme, mesafelendirme, eş zamanlılık) ölçülmüştür. Hazırlanan bu başarı testi 2 sosyal bilgiler öğretmenine gösterilip ardından örneklem dışında tutulan 10'ar 7. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulama yapılarak gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin sayısal olarak bilgisayara girilmesi ve analizinin yapılması amacıyla SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik programı kullanılmıştır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar anlama, anlamama, yanlış ve cevap vermeme olarak nitelenen kategorilere ayrılmıştır. Nitelenen kategorilerdeki frekanslar ve yüzdeler bulunarak yorumlanmıştır. Bu kategorideki ifadelerin içeriği aşağıdaki gibidir (Akdeniz, Bektaş ve Yiğit, 2000: 7):

Anlama: Öğrencilerin sorulan sorulara verdikleri bilimsel cevapların hepsi bu kısımda toplanmıştır.

Yanlış: Kabul edilen bilimsel cevaplara alternatif olan öğrenci cevaplarının bulunduğu gruptur. Bu kategoride bilimsel gerçeklere uymayan farklı görüşler belirtilir.

Anlamama: İlgisiz ve bilimsel değerden yoksun cevaplar bu kategoride toplanmıştır.

Cevap vermeme: Boş bırakma ya da bilmiyorum şeklinde cevapların oluşturulduğu kategoridir.

Bulgular

Çocukların kronoloji bilgisi (zaman terimleri, zaman ifadeleri, sıralama bilgisi) ve kronoloji becerilerinin (yerleştirme, sıralama, konumlandırma, tarihlendirme, mesafelendirme, eş zamanlılık) ölçüldüğü bu çalışmada belirlenen alt amaçlar sırasıyla tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 3'te öğrencilerden tarihsel zaman terimleri ve ifadelerine ilişkin kavramları açıklamaları istenmiştir.

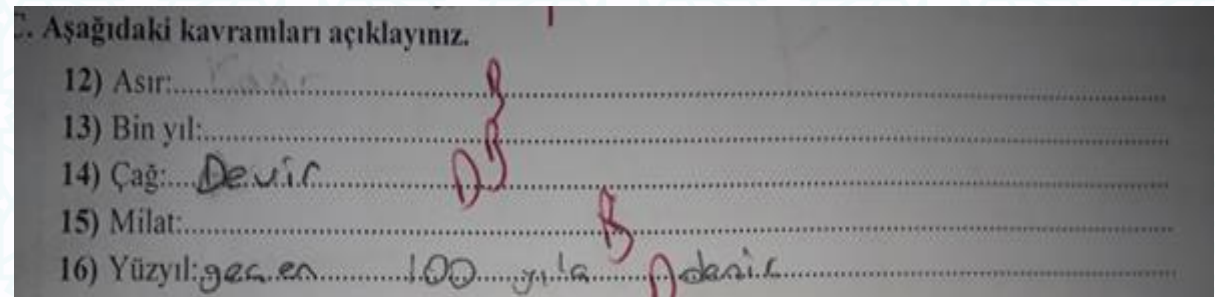
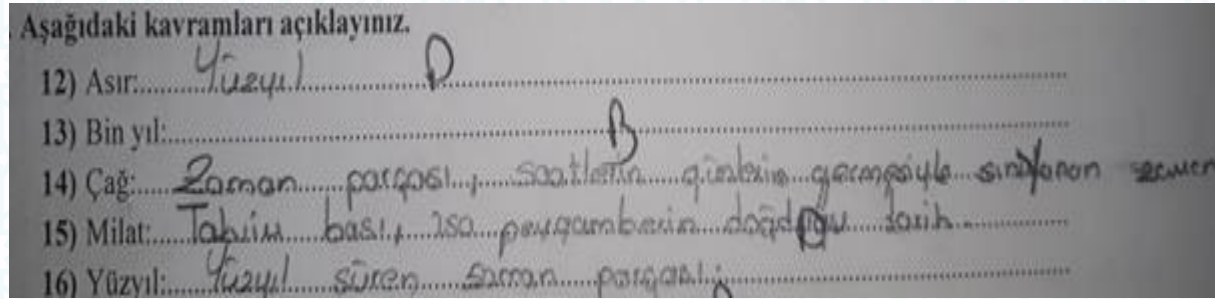

Tablo 3

Tarihsel Zaman Terimleri ve İfadelerine İlişkin Bulgular

Tarihsel zaman terimleri ve ifadeleri	Anlama		Yanılığ		Anlamama		Cevapsız		Toplam n
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Çağ	28	14,89	57	30,32	46	24,47	57	30,32	188
Yüzyıl	103	54,79	4	2,13	27	14,36	54	28,72	188
Asır	119	63,30	1	0,53	35	18,62	33	17,55	188
Milad	38	20,21	65	34,57	29	15,43	56	29,79	188
Bin Yıl	44	23,40	4	2,13	48	25,53	92	48,94	188

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından fazlası *asır* (%63,30) ve *yüzyıl* (%54,79) kavramlarını doğru olarak tanımlarlarken *çağ* (%14,89), *milad* (%20,21) ve *bin yıl* (% 23,40) kavramlarını ise çok az sayıda öğrenci doğru olarak cevaplamıştır. Öğrencilerin, *milad* (%34,57) ve *çağ* (%30,32) kavramlarına ilişkin kavram yanılığları oldukları, yarından fazlasının ise özellikle *bin yıl* ve *çağ* kavramlarını anlamadıkları ve bu kavrama ilişkin bilgileri olmadıkları görülmektedir. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen cevap kâğıdı örnekleri bulunmaktadır.

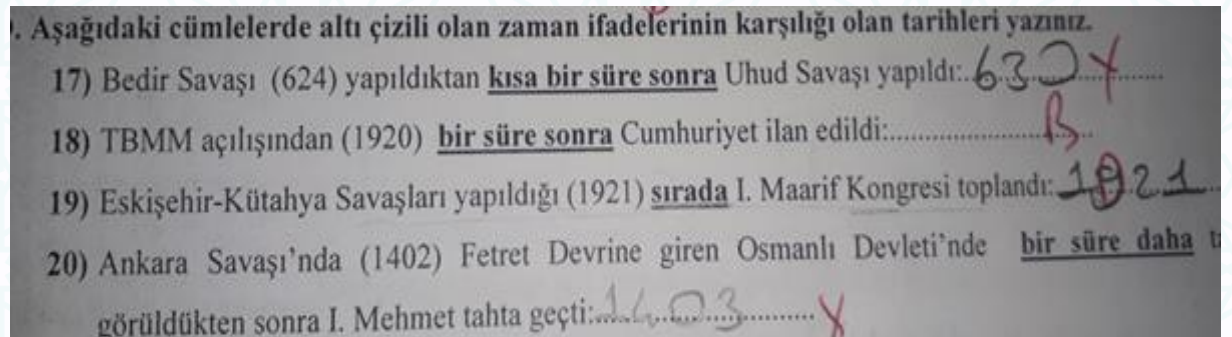
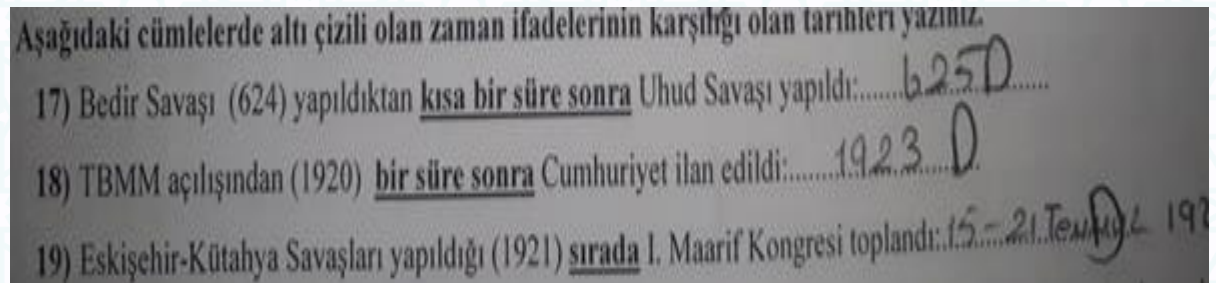
Tablo 4 'te öğrencilerden kendilerine verilen örnek olaylar arasından aynı zamanda meydana gelmiş olanları (*eşzamanlılık*) belirlemeleri istenmiştir.

Tablo 4

Verilen Tarihlerle İlgili Zaman İfadelerine Verilen Cevaplara İlişkin Bulgular

Eşzamanlılık İfadeleri	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam
	n	%	n	%	n	%	
Bedir Savaşı (624) yapıldıktan <i>kısa bir süre sonra</i> Uhud Savaşı yapıldı.	48	25,53	50	26,60	90	47,87	188
TBMM açılışından (1920) <i>bir süre sonra</i> Cumhuriyet ilan edildi.	65	34,58	54	28,72	69	36,70	188
Eskişehir-Kütahya Savaşları yapıldığı (1921) <i>sırada</i> I. Maarif Kongresi toplandı.	43	22,87	55	25,26	90	47,87	188
Ankara Savaşı'nda (1402) Fetret Devrine giren Osmanlı Devleti'nde <i>bir süre daha</i> taht kavgaları görüldükten sonra I. Mehmet tahta geçti.	12	6,39	86	45,74	90	47,87	188

Tablo 4'te görüldüğü üzere öğrencilerin hemen hemen yarısı (%47,87) ...*kısa bir süre sonra*, ...*sırada* ve ... *bir süre sonra* ifadelerini *cevapsız* bırakmışlardır. En çok doğru cevap (%34,58) ...*bir süre sonra* ifadesi için en az doğru cevap ise (%6,39) ...*bir süre daha* ifadesi için verilmiştir. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen cevap kâğıdı örnekleri bulunmaktadır.

Tablo 5'te öğrencilerden örnek bir olayın ya da yüzyılın hangi yıla ait olduğunu tespit etmeleri ya da tarihlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 5

Verilen İfadelerin Karşılığı Olan Tarihleri Yazmaya İlişkin Bulgular

Tarihleri Yazılacak İfadeler	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam
	n	%	n	%	n	%	
Tarihin başlangıcı	28	14,89	92	48,94	68	36,17	188
Milattan önceki dönemden bugüne en yakın olan yıl	39	20,74	55	29,26	94	50	188
Milattan sonraki dönemden bugüne en uzak olan yıl	30	15,96	65	34,57	93	49,47	188
21. yüzyılın başlangıcı	84	44,68	36	19,15	68	36,17	188
18. yüzyılın sonları	38	20,21	76	40,43	74	39,36	188
15. yüzyılın ortaları	47	25	59	31,38	82	43,62	188
İçinde bulunduğumuz yüzyıl	116	61,70	23	12,23	49	26,07	188

Tablo 5'te görüldüğü üzere öğrencilerin yarısından fazlası (%61,70) içinde bulunduğumuz yüzyıl sorusunu yarıya yakını da (%44,68) 21. yüzyılın başlangıcı sorusunu doğru olarak; yarıya yakını Tarihin başlangıcı (%48,94) ve 18. yüzyılın sonları (%40,43) sorularını yanlış olarak olarak cevaplamışlardır. Öğrencilerin yarısı Milattan önceki dönemden bugüne en yakın olan yıl, Milattan sonraki dönemden bugüne en uzak olan yıl sorularını yarıya yakını da 15. yüzyılın ortaları (%43,62) ve 18. yüzyılın sonları (%39,36) sorularını cevapsız bırakmışlardır. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen cevap kâğıdı örnekleri bulunmaktadır.

Aşağıdaki ifadelerin karşılığı olan tarihleri yazınız.

neğin; Atatürk'ün Samsun'a çıkışı:..... 1919.....)

- 1) Tarihin başlangıcı ..... 11.53 ..... Y
- 2) 21. yüzyılın başlangıcı ..... 1917 ..... Y
- 3) 18. yüzyılın sonları ..... 1861 ..... Y
- 4) 15. yüzyılın ortaları ..... 1520 ..... Y
- 5) İçinde bulunduğumuz yüzyıl ..... 1928 ..... Y
- 6) Milattan önceki dönemden bugüne en yakın olan yıl ..... 667 X
- 7) Milattan sonraki dönemden bugüne en uzak olan yıl ..... 811 ..... Y

Aşağıdaki ifadelerin karşılığı olan tarihleri yazınız.

neğin; Atatürk'ün Samsun'a çıkışı:..... 1919.....)

- 1) Tarihin başlangıcı ..... H2. iso. nin ..... Y
- 2) 21. yüzyılın başlangıcı ..... 2000 ..... yılın ..... başlangıcı ..... D
- 3) 18. yüzyılın sonları ..... 1999 ..... yıllar ..... D
- 4) 15. yüzyılın ortaları ..... 1150 ..... yıllar ..... D
- 5) İçinde bulunduğumuz yüzyıl ..... 21. yüzyıl ..... D
- 6) Milattan önceki dönemden bugüne en yakın olan yıl ..... B
- 7) Milattan sonraki dönemden bugüne en uzak olan yıl ..... B

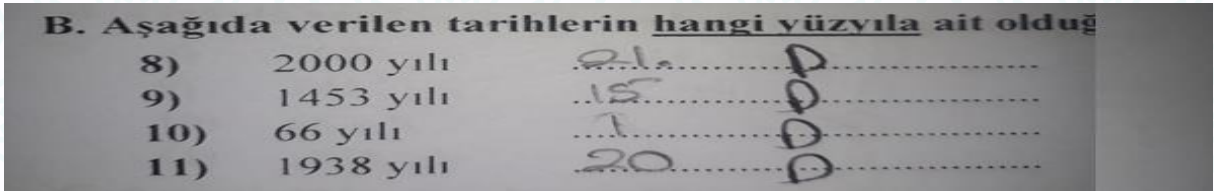
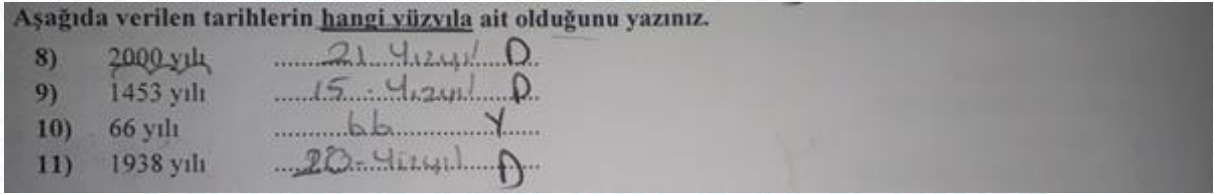
Tablo 6’da öğrencilerden örnek bir yılın hangi yüzyıla ait olduğunu tespit etmeleri istenmiştir.

Tablo 6

Verilen Tarihlerin Hangi Yüzyıla Ait Olduğuna İlişkin Bulgular

Tarihler	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam n
	n	%	n	%	n	%	
2000	125	68,49	34	18,08	29	15,43	188
1453	107	56,91	46	24,47	35	18,62	188
66	74	39,36	72	38,30	42	22,34	188
1938	98	52,13	51	27,13	39	20,74	188

Tablo 6’da görüldüğü üzere verilen tarihlerden en çok *doğru* cevabı öğrencilerin yarısından fazlası (%68,49) 2000 yılı için vermişken, bunu sırasıyla 1453 yılı (%56,91) ve 1938 yılı (%52,13) sorularına verilen cevaplar takip etmiştir. Öğrencilerin en fazla yanlış cevap verdiği (%38,30) ve cevapsız bıraktıkları soru (%22,34) 66 yılı sorusudur. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen cevap kâğıdı örnekleri bulunmaktadır.

Tablo 7’de öğrencilerden değişim ve sürekliliğin farkında olarak geçmişten bugüne zihinsel bir sıralama yapmaları istenmiştir.

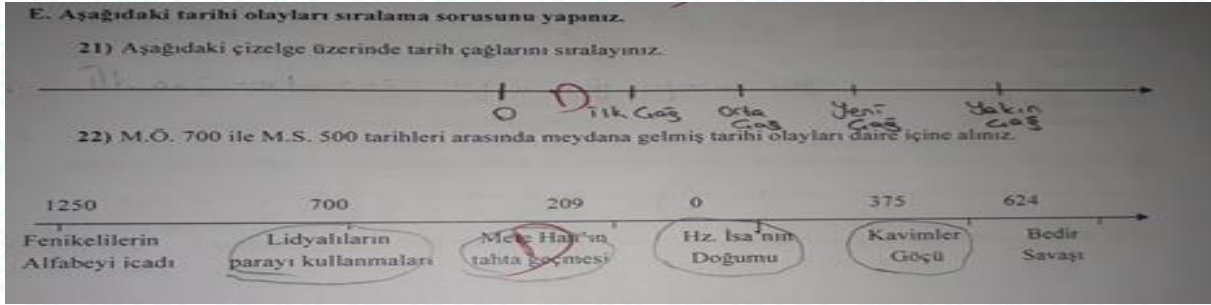
Tablo 7

Verilen Tarihi Olayların Sıralanmasına İlişkin Bulgular

Geçmişten Bugüne Sıralama	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam n
	n	%	n	%	n	%	
Tarih çağları	8	4,26	54	28,72	126	67,02	188
MÖ. 700 –MS. 500 arası tarihi olaylar	57	30,32	92	48,94	39	20,74	188

Tablo 7’de görüldüğü gibi *tarihi çağların* sıralanması sorusunu öğrencilerin yarısından fazlası (%67,02) *cevapsız* bırakırken yanlış cevaplayanların (%28,72) sayısı da dâhil edilince neredeyse yok denecek kadar az bir öğrenci (%4,26) *doğru* cevaplayabilmiştir. *Verilen tarihler arasındaki olayları seçmelerinin* istendiği soruyu ise öğrencilerin hemen hemen yarısı (%48,94) *yanlış* cevaplarken, dörtte bir öğrenci (30,32) ise *doğru* cevaplayabilmiştir. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen bir cevap kâğıdı örneği bulunmaktadır.

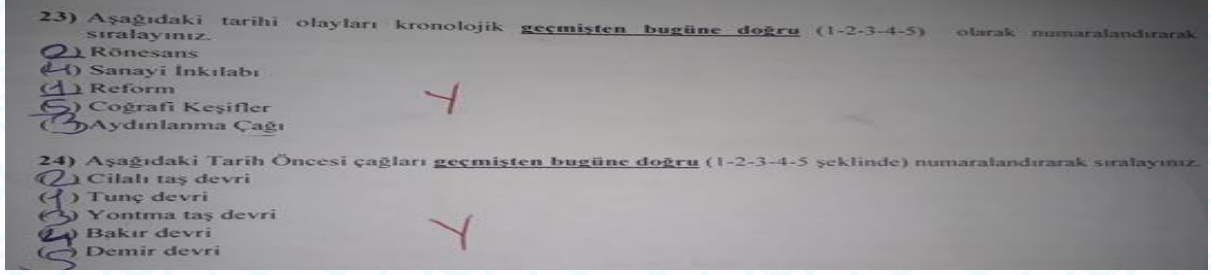
Tablo 8’de öğrencilerden örnek iki olayı zaman düzleminde yine tarihinden hareketle öncelik-sonralık durumuna göre sıralama yapmaları istenmiştir.

Tablo 8

Verilen Tarihi Olayların ve Tarihi Çağların *Geçmişten Bugüne* Kronolojik Olarak Sıralanmasına İlişkin Bulgular

Kronolojik Sıralama	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam
	n	%	n	%	n	%	
Tarihi olayları sıralama	24	12,77	146	77,66	18	9,57	188
Tarih öncesi çağları sıralama	7	3,73	163	86,70	18	9,57	188

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından fazlası (%77,66) verilen tarihi olayları *yanlış* olarak sıralamışken cevaplamayanların (%9,57) sayısı da dâhil edilince neredeyse yok denecek kadar az bir öğrenci (%12,77) soruyu *doğru* olarak cevaplamıştır. Yine öğrencilerin tamamına yakını (%86,70) tarih öncesi çağların sıralamasını *yanlış* olarak cevaplarken, neredeyse yok denecek kadar bir kısmı ise (%3,73) *doğru* cevaplayabilmiştir. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen bir cevap kâğıdı örneği bulunmaktadır.

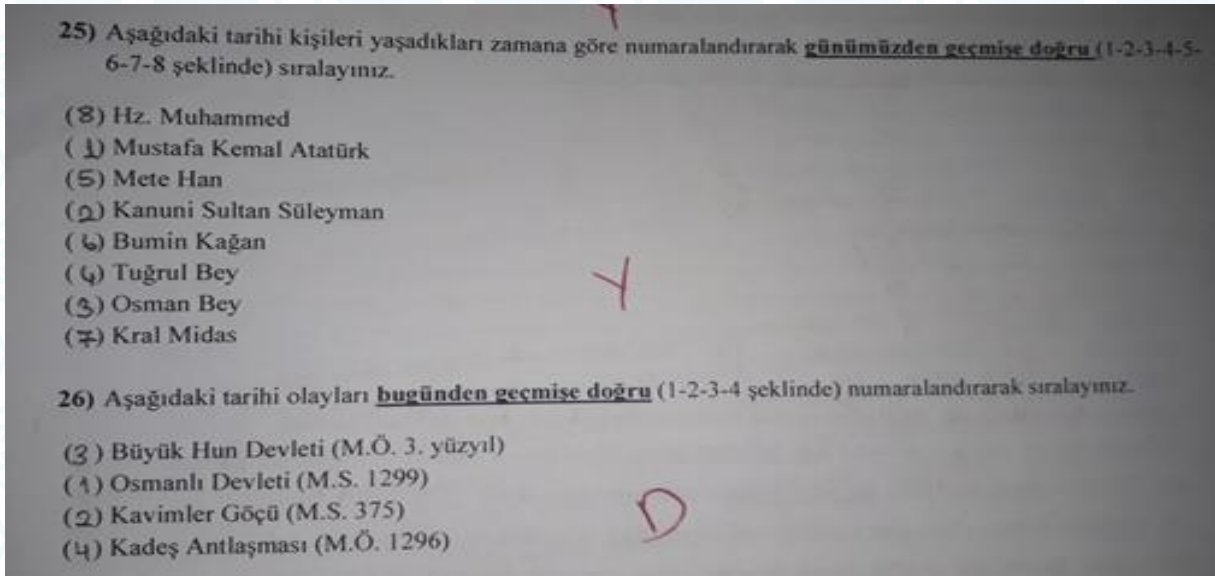
Tablo 9’da bir önceki bölümün devamı olarak sıralama sorusu diğer sorunun aksine bugünden geçmişe doğruyu kapsayan niteliktedir.

Tablo 9

Verilen Kişilerin ve Tarihi Olayların (MÖ, MS.) Bugünden Geçmişe Kronolojik Olarak Sıralanmasına İlişkin Bulgular

Kronolojik Sıralama	Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam
	n	%	n	%	n	%	
Tarihi kişileri sıralama	10	5,32	161	85,64	17	9,04	188
Tarihi olayları sıralama	43	22,88	127	67,55	18	9,57	188

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrencilerin tamamına yakını (%85,64) tarihi kişilerin yaşadıkları dönemi sıralama sorusunu yanlış cevaplarken çok az bir kısmı (%5,32) doğru cevaplamıştır. Yine öğrencilerin yarısından fazlası (%67,55) tarihi olayların sıralama sorusunu yanlış olarak cevaplarken, öğrencilerin az bir kısmı (%9,57) soruyu cevapsız bırakmışlardır. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen bir cevap kâğıdı örneği bulunmaktadır.

Tablo 10’da öğrencilerden, örnek pek birçok olayı yine tarihlerinden hareketle belirli dönem ya da tarihler arasında zamansal açıdan düzlemde konumlandırma yapmaları ve örnek

birçok olayın arasında hangisinin zamansal olarak daha uzak/yakın olduğunu mesafelendirmeleri istenmiştir.

Tablo 10

Verilen Tarihlerin Zaman Çizelgesinde Gösterilme Durumuna İlişkin Bulgular

Konumlandırma /Mesafelendirme			Doğru		Yanlış		Cevapsız		Toplam
		Zaman	n	%	n	%	n	%	n
Tarihleri	(MÖ.,MS.)	Zaman	17	9,04	74	39,36	97	51,6	188
Çizelgesinde Gösterme									
Tarihi	Dönemleri	Zaman	1	0,53	77	40,96	110	58,51	188
Çizelgesinde Gösterme									

Tablo 10'da görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından fazlası (%51,60) MÖ. ve MS. ile ilgili soruyu *cevapsız* bırakırken yarıya yakını da (%39,36) yanlış cevaplamış ve çok az bir kısmı ise (%9,04) soruyu *doğru* cevaplayabilmişlerdir. Yine öğrencilerin yarısından fazlası (%58,51) tarihi dönem sorusunu *cevapsız* bırakırken, yarıya yakını da (%40,96) yanlış cevaplamış ve yalnızca bir kişi (%0,53) ise soruyu *doğru* cevaplamıştır. Aşağıda bu sorulara ilişkin verilen bir cevap kâğıdı örneği bulunmaktadır.

26) Aşağıdaki tarihi olayları **bugünden geçmişe doğru** (1-2-3-4 şeklinde) numaralandırarak sıralayınız.

(3) Büyük Hun Devleti (M.Ö. 3. yüzyıl)
 (1) Osmanlı Devleti (M.S. 1299)
 (2) Kavimler Göçü (M.S. 375)
 (4) Kadeş Antlaşması (M.Ö. 1296)

27) Yukarıdaki (26.) soruda verilen tarihleri aşağıdaki zaman çizelgesinde gösteriniz.

Kadeş Ant.   Büyük Hun Devleti   0   Kavimler Göçü   Osmanlı Devleti

(1) Osmanlı Devleti'nin kuruluşu   (6) Kurtuluş Savaşı yılları
 (2) İslamiyet'in Doğuşu   (7) Talas Savaşı
 (3) Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu   (8) Asya Hun Devleti'nin kuruluşu
 (4) II. Dünya Savaşı   (9) II. Abdülhamit dönemi
 (5) İstanbul'un Fethi   (10) Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşu

28) Yukarıdaki dönemleri, başlarındaki rakamları kullanarak aşağıdaki zaman çizelgesi üzerinde işaretleyiniz.

2   10   7   5   11   9   6   3   1

Sonuç

Bu çalışmada çocukların kronoloji bilgisi (zaman terimleri, zaman ifadeleri, sıralama bilgisi) ve kronoloji becerilerinin (yerleştirme, sıralama, konumlandırma, tarihlendirme, mesafelendirme, eş zamanlılık) ölçülmeye çalışılmıştır. Kronoloji, olayların ne zaman ve hangi sırayla meydana geldiğidir. Öğrencilerin kronoloji becerisi olmadan olaylar arasındaki ilişkileri incelemesi veya tarihteki sebep-sonuç ilişkilerini açıklaması imkânsızdır.

Tarihsel zaman terimleri ve ifadelerine ilişkin olarak öğrencilerin yarısından fazlası *asır* ve *yüzyıl* kavramlarını doğru olarak tanımlarlarken *bin yıl*, *çağ* ve *milat* kavramlarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu kavramlara ilişkin kavram yanılgılarına sahip oldukları belirlenmiştir. Safran ve Şimşek (2006) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin büyük çoğunluğu yüzyıl ve asır kavramlarını doğru olarak tanımlamışlardır.

Öğrenciler, kendilerine verilen örnek olaylar arasından aynı zamanda (eşzamanlılık) meydana gelmiş olayları belirleme konusunda oldukça yetersiz olup özellikle aynı zamanda olan olayda bile çok az sayıda öğrenci doğru cevap vermiştir. Bu durum nedeni öğrencilerin kelimeleri tam olarak anlayıp cevaplayamamalarından ve konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanmış olabilir. Bunun için ilgili kitaplarda bu konuya daha fazla yer verilebilir, öğrencilere bu konularla ilgili daha fazla uygulama yaptırılabilir.

Öğrenciler en az doğruyu tarihin başlangıcı sorusu için, en az yanlış ve cevapsız içinde bulunduğumuz yüzyıl sorusu için vermişlerdir. İçinde bulunulan yüzyıl ile 21. yüzyıl sorularına doğru cevap verme oranı yüksek iken diğer yüzyıl sorularına doğru cevap verme oranlarının düşük olması manidardır. Bunun nedeni iki sorunun günümüzü kapsamı çok sık duyulmasından kaynaklanmış olabilir. Safran ve Şimşek (2006) tarafından yapılan çalışmada da tarih ne zaman başlamıştır sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu çalışmaya benzer şekilde yanlış cevap verip cevapsız bırakırken çok az bir kısmı doğru cevaplamıştır. 12 yıl önce aynı bölgede hatta aynı okullarda yapılan bir çalışma ile yeni yapılan bir çalışmada aynı sorunun benzer şekilde cevaplandırılması tarih konularının eğitimindeki yetersizliğin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Pala ve Şimşek (2016) tarafından çalışmada da öğrencilerin yakın tarihi olayları tarihlerini (Birinci Dünya Savaşı, Mondros Ateşkes Antlaşması, Serv Antlaşması gibi) bilme düzeyi de yine diğerlerine göre daha yüksek olarak belirlenmiştir. Ayrıca birinci bölümdeki sorulara verilen cevaplarla tutarlı olarak öğrenciler en yakın tarihteki (içinde yaşadığımız) bir yılı yüzyıla çevirirken doğru olarak cevaplama oranları daha yüksek olup en

uzak geçmişteki tarihlerde ise daha fazla yanlış cevap vermektedirler. Bu öğrencilerin günümüzdeki yüzyıla ilgili sürekli bilgi alışları, kitaplarda yer verilmiş olurken; geçmişteki tarihlerle ilgili çok fazla bilgi almamış olmaları ile ders kitaplarında az örneklerin verilmesinden kaynaklanmış olabilir.

Öğrencilerden değişim ve sürekliliğin farkında olarak geçmişten bugüne tarihi çağların sıralanması sorusunu neredeyse yok denecek kadar az bir öğrenci doğru cevaplayabilmiştir. Tarih çağları konusu 5. sınıf Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras öğrenme alanı “Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları” konusunda (Evirgen, Özkan, Öztürk ve Özduval, 2017) ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında “Geçmişten Günümüze Yerleşme” konusunda (Karakaya, Midilli ve Güven, 2017) geçmektedir.

Çocuklarda tarihsel zaman kavramının gelişimi içerisinde belki en önemli yeterliliklerden biri MÖ.-MS.’ya dikkat ederek bir tarih şeridi üzerinde işlem yapabilmidir. Milattan önce ve milattan sonra gerçekleşen olayların belirlenmesi sorusunda ise öğrencilerin büyük çoğunluğu yanlış cevap verip boş bırakmışlardır. Bu durum öğrencilerin bu konudaki yetersizliğini ortaya koymaktadır. Safran ve Şimşek (2006) tarafından yapılan çalışmada MÖ.-MS.’ya ilişkin işlem becerilerini öğrencilerin dörtte üçünün sergileyemediği belirlenmiştir. Pala ve Şimşek (2016) tarafından çalışmada da öğrencilerin eskiçağ tarihlerini (Anadolu’da kurulan uygarlıkların kuruluş yıkılış tarihleri gibi) bilme düzeyi düşük olarak belirlenmiş olup bunun nedeni olarak da öğretmenlerin eskiçağ tarihi konusundaki bilgilerinin yetersiz olması ve eskiçağ tarihlerinin yakın tarihle ilişkilendirilememesi gösterilmiştir.

Öğrencilerin kendilerine verilen örnek iki olayı zaman düzleminde yine tarihinden hareketle öncelik-sonralık durumuna göre özellikle de tarih çağlarının sıralama konusunda yetersiz oldukları belirlenmiştir. Kişilere göre tarihi olayların sıralamasını doğru yapanların oranı daha fazladır.

Öğrencilerden örnek iki olayı zaman düzleminde yine tarihinden hareketle öncelik-sonralık durumuna göre sıralama yapmada yok denecek kadar az bir öğrenci doğru sıralamayı yapmıştır. Yine öğrencilerin tamamına yakını tarih öncesi çağların sıralamasını yanlış olarak cevaplamıştır.

Öğrencilerin örnek pek birçok olayı yine tarihlerinden hareketle belirli dönem ya da tarihler arasında zamansal açıdan düzlemde konumlandırma ve örnek birçok olayın arasında

hangisinin zamansal olarak daha uzak/yakın olduğunu mesafelendirmeleri konusunda yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Ölçeğin 26 ve 27. sorularında verilen konular 7. Sınıf sosyal bilgiler Kültür ve Miras öğrenme alanındaki konularında geçmektedir. Öğrencilerin olayları zaman şeridinde gösterememesinin nedenlerinden biri bu tür etkinliklerin derslerde yapılamıyor olmasından kaynaklanmış olabilir. Sonuç olarak, tarihsel zaman kavramı soyut olduğu için kavramın öğretilmesi için gerekli donanımın, öğreticinin, öğretim programının, yöntem – tekniğin ve ders kitabının yetersizliği gibi etkenler çocukların kronoloji bilgisi ve becerisinin yetersiz olmasında etkili olmuş olabilir

Ulaşılan bu sonuçlara bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Tarihteki olayların kronolojik olarak nasıl sıralandığı, tarih şeritleri ve değişik modeller üzerinde uygulamalı olarak öğrencilere öğretilabilir.
- Zaman ve kronolojiyle ilgili kavramlar, görsel ve uygulamalı olarak öğrencilere öğretilir.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine zaman ve kronolojiyle ilgili kavramların nasıl öğretileceği konusunda hizmet içi eğitim verilebilir.

Kaynakça

- Akdeniz, A. R., Bektaş, U. ve Yiğit, N. (2000). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin temel fizik kavramlarını anlama düzeyi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, s: 5-14.
- Dawson, I. (2007). Time for chronology: ideas for developing chronological understanding. *Teaching History*, 117, s. 14-22.
- Demircioğlu, İ. (2005) Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih öğretiminde kullanılan zaman ve kronolojiyle ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri, *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, s. 155-163.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (Edt.), *Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi*, Ankara: Pegem.
- Dilek, D. (2001). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem.

- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özdural, Z. (2017). *İlkokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, Ankara: MEB.
- Karakaya, F. M., Midilli, A. ve Güven, M. N. (2017). *İlköğretim sosyal bilgiler 6 ders kitabı*, Ankara: Sevgi.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Basım). Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017a). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017c). *T.C. inkılap tarihi ve atatürkçülük dersi öğretim programı (Ortaokul 8. Sınıf)*. Ankara: MEB.
- Pala, F. ve Şimşek, A. (2016). Sosyal bilgiler derslerinde tarihlerin (dates) öğretimi. *Turkish History Education Journal*, 5(1), s. 136-156.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2006). İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi. *İlköğretim Online*, 5(2), s. 87-109.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2009). Çocuklarda Zaman Algısının Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), s. 542-548.
- Sağlam, H. İ., Tınmaz, E.ve Hayal, M. A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisini öğretme deneyimlerine fenomenolojik bir bakış. *Turkish History Education Journal*, 4 (1), s. 49-66.
- Şimşek, A. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi ve öğretimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2005). Sosyal bilgiler dersi 6. ve 7. sınıflar öğretim programı kılavuzu. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>. adresinden 13.12.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2004). Sosyal bilgiler dersi (4. ve 5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu, Ankara. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 13.12.2012 tarihinde erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2018). Beceri kavramı. <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 16.12.2018 tarihinde erişilmiştir.

Turner, T. N. (2004). *Essentials of elementary social studies*. Boston: Pearson Education.